מערקווירדיגע צערעמאניעס און מנהגים וואס זענען אנגענומען ביי די מאכמע־דאנישע פעלקער

א מאכמעדאנישע חתונה — א רייזע קיין מעקא — און אנדערע מנהגים וואס זיינען פארהייליגט ביי די מאכמעדאנער

פון מ. פען

פרעהלאך איז אויף א מאכמעדאנישער חתונה. אבער ביז וואנען מען קומט צו דער חתונה, פטר'ט מען א היבש ביסעל כחות. איבערהויפט, עסק'ען זיך די שרכנ'טעס, אלטע פרויען, ספעציאליסט־קעס אין צונויפהיפרען א "וואנט מיט א וואנט". ווען זיי דערשמעקען ערגעץ א יונג פאר, וואו מען קען "אפלעקען א ביינ־דעל". הויבען זיי אן ארומפאדען ארום יענע הייזער, ביז וואנען זיי דערגרייכען זייערס.

פריהער פיהרט מען צונויף די מא־מעס, וועלכע קומען צוגעהן טרינקען צו־זאמען קאפע. ווען דאס כלה־מיידעל געהט אריין אין צימער, קושט זי די הענט פון די געסט, און די געסט, צוליעב איי־דעלקייט וועגען שרייען אויס מיט באגייס־טערונג:

וואס פאר א שעהנהייט! אייער טאכטער איז דא ווי א פולע לבנה!"

דער באגייסטערטער אויסרוף איז נאך אבער א קנאפער באווייז, אז דאס מיידעל איז געפעהלען געווארען. זי מעג זיין א מיאוסקייט, און זי מעג אפילו אפ־שטויסען די געסט, וועלען זיי אלץ אויס־פערליך באגייסטערט ווערען צוליעב עטי־קעט, צוליעב איידעלקייט. דערנאך געהט א געשעפטליכער געשפרעך וועגען מיי־דעלס יאהרען, וועגען דעם נדן און אז. וו. און ערשט נאכדעם געהט ארום דעם חתן'ס מיטער איבער א האלב טוץ האר־מען, קוקט זיך צו צו אנדערע מיידלאך און קומט אהיים זיך באראטען מיט'ן מאן און זוהן.

דאס יונגע פאר, ביז די לעצטע צעהנדרינער יאהר, פלעגען זיך וועניג זעהן און פלעגען שפיעלען א קנאפע ראלע אין זייער איינענער חתונה: דער ווילן פון די עלטערען איז געווען די הויפ־טזאך. די לעצטע צייט האט זיך אבער די לאנג געענדערט, און ביסלאנג־ווייז ווערען יונגעלייט און מיידלאך די באלעבאטים איבער זיך אליין. אבער אפילו אין די אל־טע צייטען פלעגט אויך זי ליעבע זיך דורכברעכען א וועג דורך די שטרענגע צאמען, וואס דער מנהג האט געשטעלט. קיין פארשלאפענע האר־עמען, און קיין טונקעלע שלייערען האבען ניט געקענט פארשטעלען דעם וועג פאר ליעבעס גע־פיהלען, און אויך פריהער פלעגען אפט פארקומען ביי די מאכמעדאנער חתונות דורך ליעבע און ניט דורך צוואנג.

נאר אט איז מען שוין געקומען צו א פארשטענדניש: דער קאנטראקט איז צוגעגרייט, דער נדן איז פארטיג, און מען קומט מיט מזל צו דער חתונה. א גאנצע וואך דויערט די פייערונג, און ווי אלץ וויינטיגע פאסירונגען, הויבט זיך אן די חתונה מאנטאג און צייהט זיך ביז'ן סוף וואך. מען פוצט אויס זיי צימערען מיט פארשיעדענע זאכען, איבערהויפט פון דער חתונה־גארדעראבע, וואס די כלה פאר־מאגט.

דינסטאג פיהרט מען די כלה מיט גרויס פאראד אין באר אריין, אין באר געפינען זיך אויך די געסט. איידער מען פיהרט זיי אריין אין באד־צימער, פיהרט מען זי דריי מאל ארום די געסט. זי קושט זיי די הענט און יענע זאגען איהר מזל טוב און ווינשען איהר גליק. נאך'ן באד טהוט זי אן, לויט דעם מנהג, געבארנטע קליידער, וועלכע זי טראגט ביז וואנען זי זי טהוט אן איהרע חתונה קליידער.

א גאנצע וואך דויערט די חתונה. און קיין מאכמעדאנער קארנט ניט קיין מיטעל צו מאכען די חתונה וואס רייכער און פייערליכער. אין א געוויסער הינזיכט דערמאהנען אונז איינינג צערעמאניעס ביי דער חתונה אן אונזערע איינענע אידישע מנהגים: אויך דא זיינען פאראן ספעציע־לע אונטערפיהרער פאר דעם חתן, וועלכע כען מען פיהרט אריין מיט גרויס פאראד אין דער כלה'ס הויז. די כלה קושט דא ווידער די הענט פון דער צוקונפטיגער שווינער און פון אנדערע קרובים, און עס הויבט זיך אן די אמת'ע חתונה, מיט טענץ, מוזיק און גוטע זאכען.

איינע פון די ריהרענדסטע מאמענ־טען אין דער חתונה איז דאס געזעגענען זיך פון דער כלה מיט די עלטערען און איהר אוועקגעהן פון די עלטערענס הויז.

דער כלה'ס פאטער, אין דער אנווע־זענהייט פון זיין פרוי און טעכטער, טהוט איהר אן א חתונה־גארטעל. די כלה פאלט צו זיינע פיס און קושט זיינע הענט און פיס פארניסענדיג דערביי טרעהרען. דער פאטער הויבט זי אויף, דריקט זי צו צו זיך, און אנטהוענדיג דעם גארטעל, גיט ער איהר זיין ברכה. דער פאטער צוואמען מיט זיין פרוי און קינדער וויינען דערביי מיט ביטערע טרעהרען, און די גאנצע סצענע מאכט א שטארקען איינדרוק.

וועגן מען ברענגט איהר אין דעם חתן'ס הויז, באגעגענען איהר דארט ווי־דער געסט מיט'ן חתן, און די פרויען ער־לויבען זיך דאן אראפצונעהמען זייערע שליערס פון פנים אונטערן אויסרייד אז דער חתן איז צופיעל פארנומען מיט זיין כלה ער זאל קוקען אויף פרעמדע ווייבער.

די חתונה מיט די טענץ און מוזיק קומט פאר אין ביידע הייזער. סיי ביי דעם חתן, סיי ביי דער כלה.

איינע פון די טשיקאווע צערעמא־ניעס פון דער חתונה איז אויך דער מא־מענט איידער דער חתן געהט אוועק מיט דער כלה אין א באזונדער צימער. דעם חתן'ס פריינד קלאפען אן גאנץ שטאפ איבערן פלייצע און ווארפען איהם מיט שיך, ביז וואנען ער ווערט נישט פארשוואונדען הינטער דער טיהר פון צו־מער. דאס איז מסתמא פארבליבען אלס אן אנדענק פון יענע צייטען. ווען א מאן פלעגט מיט נוואלד פאנגען פאר זיך א פרוי, און די קרובים פלעגען איהם פאר־פאלגען.

די כלה מוז א קוש טאן דעם חתן אין האנט, ווען זיי זענען אריין אין דעם ספע־ציעלען צימער. און ער זאגט דערביי גע־וויסע פסוקים.

* * *

צווישען די פינף געבאטען, וואס דער הייליגער קראאן האט ארויסגעגעבען פאר די גלויביגע מאכמעדאנער, איז פאראן איי־נער, וואס קען אפגעהיט ווערען ניט פון אלע מאכמעדאנער: דאס איז דער גע־באט, אז יעדער מאכמעדאנער זאל כאטש איינמאל אין זיין לעבען באזוכען די הייי־ליגע שטעדט מעקקא און מעדינא.

ניט אלע קענען דאס באווייזען. אבער יעדער פיעל באווייזען דאס יא. און די אי־בעריגע, וועלכע קענען דאס ניט אויספיה־רען, שטארבען מיט דער בענקשאפט נאך אזא רייזע. יעדער פרומער מאכמעדאנער חלומט צו מאכען די הייליגע רייזע, צו קו־מען אין דער הייליגער מעקקא. און זיך טהאן אין ספעציעלע קליידער, פארוואר־סענע מיט האר, פארשטויבטע. אויסגע־דארטע און אויסגעשחש'טע פון פאסטען און פון דער שווערער רייזע. פלעגען זיי מאכען א מערקווירדיגען איינדרוק. און אויך איצט איז דאס איינע פון די וואונ־דערבארסטע סצענעס. וועלכע מען קען זעהן בלויז אין יענע ערטער.

א פרומער ליגרים דארף זיך אפהאל־טען ניט נאר פון עסען און טרינקען, נאר אויך פון פלוידעריי, פון רכילות און ליי־גענס. זיין הארץ און זיין צונג דארפען זיין ריין. אויך זיין אויער דארף זיין ריין; ער טאר זיך ניט צוהערען צו גראבע רייד און צו פאלשע ווערטער. אויך זיינע אויגען דארפען ניט זינדיגען; ער דארף ניט קוקען אויף פרויען, און די גאנצע צייט דאר־פען זיי טאן צדקה און טהאן טובות מעג־שען.

אין דער רייזע נעהמען אויך אן אנ־טייל פרויען מיט קינדער, אבער זיי מוזען באגלייט ווערען פון זייערע מענער און עלטערען, און זיי דארפען אפהיטען שטרענגע כללים. קיין פרוי טאר זיך ניט באווייזען אהן א פארדעקטען פנים.

איינינג מאכמעדאנער, וועלכע קע־נען ניט בעווייזען צו מאכען א רייזע צו די הייליגע פלעצער, זאגען אפ בירושה א טייל פון זייער פארמעגען פאר די טעמפלען. מען קען זיך דעריבער לייכט אנשטויסען, אז מיט פרנסה זיינען שוין די מאכמעדאנישע כלי קודש פארארגט.

* * *

דריי וויכטיגע מאמענטען שפיעלען א גרויסע ראלע אין דעם לעבען פון א מאכמעדאנישער פאמיליע.

א ברית, א חתונה און א לויה. די אלע דריי מאמענטען ווערען באגלייט מיט א היבש ביסעל צערעמאניעס. ווען מען זאל זיך אפשטעלען ברייטער אויף יעדער צע־רעמאניע דארף מען פארנעהמען א סך פאלץ. מען קען דעריבער טעהר ניט אנ־מערקען ווי דאס וויכטיגסטע און אינטע־רעסאנטסטע.

דער געבורט פון א קינד איז א פרעה־ליכע געשעהעניש אין דעם לעבען פון א מאכמעדאנער. איבערהויפט נאך אז עס ווערט געבוירען א זוהן. די עלטערען זיינען דאן אויס'ן זיבעטען הימעל פאר פרייד. א ספעציעלע פרוי קומט דאן צוגעהן צו דער קימפעטארין, וועלכע מען פוצט אויס אין עסיג און אין האניג, און די אלטע פרוי פאסט שוין אויף אויף דער מוטער מיט'ן ניי געבוירענעם קינד.

עס הויבט זיך אן א סדרה וויזיטען: מען לאזט די קימפעטארין ניט רוהען אויף קיין איין מינוט. און פון אינדערפריה ביז ביינאכט קומען צוגעהן געסט, וועלכע זע־צען זיך ביי איהר בעט און פלאפלען וועג־גען, ווען עס פאלט נאר אריין אן הפ. דאס קינד באווייזט מען זעהר זעלטען. און מען צאצעקעט זיך מיט איהם גאנץ וועניג, ווייל מען האט מורא פאר א בייז אויג, פאר אן עין הרע. טאמער רעדט מען שוין יא עפעס וועגען קינד, רופט מען איהם אר־מישע מיט שעלעכטע נעמען: "נו, וואס מאכט די קליינע פארזעהעניש?" אדער "וואו איז די מיאוסקייט?" א.אז. וו. מען רינגעלט ארום דאס ניי געבוירענע קינד מיט קמיעות, מיט אלערליי "אמור לעטען", עס זאל חלילה ניט צוישטעהן צו איהם קיין "בייז אויג".

דאס איז איבעריג רוכט זיך צו דער־מאהנען, אז מען עסט און מען טרינקט און מען מאכט זיך פרעהליך אויף וואס די וועלט שטעהט: א קליינינקייט, א נייער מאכמעדאנער געבוירען געווארען.

און אט איז שוין דער איינגעל אויס־געוואקסען. און לויט דעם דין פון באראן, קלייבט מען זיך איהם צו מל זיין, ביי די בערואינער איז מען מל צו דריי יאהר, ביי אנדערע מאכמעדאנישע שבטים צו זיבען יאהר און ביי פיעל אנדערע צו דרייצעהן יאהר.

די צערעמאניע פון א ברית איז זעהר א רייכע ביי די מאכמעדאנער: עס קאסט אפ אן איינענס מיט געלט. ארומע קענען דאס ניט באוויזען און זיי מוזען דאס דורכפיהרען צוזאמען מיט א ברית פון א רייכען, וועלכער ערלויבט געוועהנ־ליך דעם קבצן צו געניסען דערביי פון זיין רייכקייט.

א ברית ביי די מאכמעדאנער איז א וויכטיגע פאסירונג אין דער פאמיליע, מעהרסטענס ווערען דורכגעפיהרט עטלי־כע ברית'ן פאר איין מאל. דאס הייסט אין א הויז פון א רייכען מאכמעדאנער פראווועט מען די ברית'ן פון אלע ארימע שכנים, וועמענס זיהן עס זענען שוין רייף דעלצו. די צערעמאניעס דויערען כמעט א גאנצע וואך: זיי הויבען זיך אן מאנ־טאג און פארענדיגען זיך פרייטאג. מאנ־טאג פיהרט מען די אינגלעך אין באד אריין, וואו מען גאלט זיי אפ די קעפ דעם ערשטען מאל אין זייער לעבען. דער־נאך פוצט מען זיי אויס אין יום טוב'דיגע קליידער, און מען פיהרט זיי מיט פאראד, רייטענדיג אויף פערד און איזעלען.

אין די הייזער טהוען זיך אפ מעשים. די קרובים איבערהויפט די פרויען, גרייט צו צעלעגערט פאר א זיהן, און גוטע זאכען פאר די געסט. די גאנצע געגענד געהט ווי מען זאגט עס "אויף דערלאך" צוליעב דער פיינערונג. פרייטאג פיהרט מען דורך די ברית'ן, און מען גיט איבער די פרויען זיי זאלען אויפפאסען אויף די אינגלעך, וועלכע לוגען ווי יחסנים אין גביר'ס הויז אויף די אויסגעפוצטע געלע־נערס, ארומגערינגערט מיט ווייבער. די ווייבער אמוזירען די געמלטע יונגווארג אין ברענגען מתנות פאר זיי און פאר דעם "רופא" וואס האט געמאכט די אפערעציע. אויף מארגען ברענגט מען די אינגלאך צו זיך אהיים; נאך א פאר טעג פייערט מען דעם יום טוב און דערנאך איז דער בחור'ל שוין אויס יחסן: דער ברית איז שוין פארדענדיג און דער בחור איז שוין א געטרייער און פול־באראכטיגער אונ־טערטאנער פון דעם אלמעכטיגען אללה. דעם איקא לאיער, האט דער ערדת דער־

שוחט'ס טאכטער, א גאסען פרוי, פארדעכ־טיגט אין דערמארדען דעם רבינ'ס טאכטער

דאס צימערל פון דערמארדעטער איז געווען באקאנט אלס „האטעל דע וואנץ", און איז געווען א נעסט פון אויס־געלאסענהייט און סקאנדאלען.

אין ווארשאווער „מאמענט" געפי־נען מיר סענזאציאנעלע פרטים פון א געהיימניספולען מארד וואס האט דאר־טען פאסירט.

אויף נאלעווקי 41 אין צווייטען טוי־ער אויפ'ן צווייטען שטאק, וואוינט זינט 5 יאהר אין א קליין צימערל, די 41־יאה־ריגע שרה מארקוספעלד. זי איז געווען די טאכטער פון קאבערינער רב און רבי ר' נחמן חיים לעווין, וועלכער האט גע־שמ'ט אלס גרויסער למדן און מחבר פון פיעלע ספרים.

שרה מארקוספעלד איז געווען א גרושה. מיט איהר מאן אהרן משה מאר־קוספעלד, א קאנדיטער ביי א בעקער, האט זי זיך גע'נט מיט 10 יאהר צוריק, דאן איז זי, אוועקגעפאהרען קיין אמע־ריקע, וואו זי איז געווען עטליכע יאהר. די פרוי שרה מארקוספעלד האט אין וואר־שע געהאט בלויז איין שוועסטער און אייר־ניגע ווייטע קרובים, זי האט זיך אבער מיט זיי ווענינ קאמוניקירט, און געלעבט איינזאם אין איהר צימערל אויף נאלעווקי 41.

„האטעל דע וואנץ"

נאכ'ן צוריקקומען פון אמעריקע האט זיך די גרושה אויפגעהאלטען פון געבען העברעאישע לעקציעס. די לעצטע פאר יאהר האט זיך פרוי מארקוספעלד געשאר־פען א נייע „פראפעסיע": אין איהר קליין שמוציג צימערל ד' על ד' האט זי איינגעגרדענט א מין „האטעל" וואו מען האט געקאנט איבערנעכטיגען פאר איין זלאטי. נאטירליך האבען פון דער דאר־זיגער „ביליגער באקוועמליכקייט" גענאי־סען פארשיעדענע שלעפערס און סתם פארדעכטיגע פארשוינען פון דער „אונ־טערוועלט". ניט איינמאל פלעגען אין דעם „האטעל" אויסברעכען קריגערייען און סקאנדאלען. די פאליציי האט לעצ־טענס געגען דעם „האטעל דע וואנץ", ווי מען האט איהם גערופען, צוגעוויפגעשטעלט 16 פראטאקאלען פאר אריינלאזען מענ־שען אנד נאכט לענער.

גאלדע די גבאי'טע ענטדעקט דעם מארד

לעצטענס איז די פרוי שרה מארקוס־פעלד געלעגען קראנק אויף א רויז, און זי האט געמוזט האבען עמיצען, וואס זאל זי באדיגען און דערלאנגען צום מויל. עס האט זיך מיט איהר באשעפטיגט די אל־טיטשקע פאפוערע „גבאי'טע" גאלדעלע פון נאלעווקי 15, וועלכע פלעגט דער קראנקער יעדען טאג באזוכען און ברענ־גען אלץ, וואס זי האט געהאט נויטיג. דאס פלעגט די „גבאי'טע" צונויפזאמ־לען ביי גוטע מענשען און ביי חברות.

אין טראגישען טאג איז די „גבאי־טע" גאלדעלע, ווי געוועהנליך, געקומען אום האלב 2 ביינאכט. די טיהר איז גע־ווען אפען, און אין צימער איז טראן דעם שעהנעם וועטער, געווען האלב פינסטער, און דאס פענסטער איז געווען פארהאנגען מיט א קאלדרע. ווי נאר די אלטיטשקע „גבאי'טע" האט אראפגעריסען פון פענס־טער די קאלדרע און דאס צימער איז באר־לויכטען געווארען, האט זיך ביי איהר ארויסגעריסען א יאמערליך געשריי, צו־ליעב'ן שרעקליכען בילד, וואס זי האט דערזעהן.

דאס גרויליכע בילד

די קראנקע מארקוספעלד איז געלע־גען אויפ'ן בעט מיט געבונדענע פיס און הענט, און דאס פנים איז געווען בלוי. דאס מויל האט זי געהאט פארשטאפט, און דער האלז איז געווען צוגעדריקט מיט א נאסען האנטוך. זי איז געלעגען אין בלויזען העמד, הנם אויף די פיס האט זי געטראגען די זאקען מיט די שיך.

אויפ'ן געשריי פון דער אלטיטשקער „גבאי'טע" זענען זיך צונויפגעלאפען די שכנים. מען האט אלארמירט די פאליציי און גערופען „גיכע העלף". דער דאקטער האט שוין פעסטגעשטעלט דעם טויט פון דער פרוי, וועלכע איז דערמארדעט גע־וואָרען דורך דערשטיקען.

אויפ'ן ארט זענען קירצליך אנגע־קומען איינינע אויספארשונגס קאמיסא־רען מיט'ן פראקוראר, און עס האט זיך אנגעהויבען דער אויספארשונג.

עס איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז צו דער מארקוספעלד פלעגען קומען אויף נאכלעגער פארשיעדענע פארדעכ־טיגע לייט, צווישען זיי אויף נאסען פרוי־ען. די נעסט פלעגען שלאפען אויף פעלר בעטלאך, וועלכע מען פלעגט בייטאג צור־ריק צונויפלעגען.

וואס איז די סבה פון מארד?

די ערשטע ארבייט פון דער אויס־פארשונג איז געווען, פעסטצושטעלען די סבה פון בעסטיאלישען מארד. די גרויסע אונארדנונג אין שטוב און די פונאדערגע־ווארפענע זאכען האבען אנגעוויזען, אז די מערדער האבען עפעס געזוכט, מעגליך, — אז געלט.

אלזו, געפאנען זיין צוגלייך א רויב־מארד ווי א נקמה מארד.

די ראל פון שוחט'ס טאכ־טער

אין נאנג פון דער אויספארשונג איז פעסטגעשטעלט געווארען אט וואס:

מיט א צייט צוריק פלעגט בייד דער מארקוספעלד צווישען אנדערע „געסט", שלאפען א געוויסע פרוי בלומקע. די דאזיגע פרוי איז א שוחט'ס א טאכטער פון א שטעדטעל ביי גראדנא. זי איז אנטלא־פען פון איהרע עלטערען אין געקומען קיין ווארשא געפינען א „תכלית". זי האט אבער אין ווארשע גענומען זינען, און איז געווארען א נאסען פרוי. איהרע געסט פלעגען זי ארויסברענגען צו די מארקוס־פעלד.

די פרוי מארקוספעלד איז צו יע־נער צייט געלעגען שטארק קראנק, און איז געווען געצוואונגען צו רופען די אויסגעלאסענע סצענעס, וואס פלעגען צור־ליעב דעם פארקומען אין איהרע אויגען.

ווי נאר אבער זי איז געזונט גע־ווארען, האט זי באשלאסען די אויסגע־לאסענע סובלאקאטארקע צו באזייטיגען פון איהר וואוינונג. אויף דעם באדען זע־נען פארגעקומען סקאנדאלען מיט גע־שלעגען, און פאר'ן ארויסציהען זיך האט די סובלאקאטארקע אראפגעבראכט א „חברה", וועלכע האט די פרוי מארקוס־פעלד מערדעריליך געשלאגען, אונטערהאל־קענדיג איהר אן אויג, וועלכעס האט זיך ביז איהר טראגישען טויט ניט אויסגע־היילט.

אין דער זעלבער צייט, ווען די סובב־לאקאטארקע האט געפיהרט איהר אויס־געלאסענעס לעבען, האט דער טאטע, דער שוחט, געגלויבט אין איהר עהרליכען „תכלית", און פלעגט איהר נאך צוישי־קען געלט פון דער היים...

די פרוי מארקוספעלד האט פאר די קלעפ באשלאסען זיך נוקם זיין אן דער סובלאקאטארקע, און האט אוועקגעשיקט צו איהר טאטען דעם שוחט, א לאנגען בריעף אין וועלכען זי האט דערצעהלט דעם גאנצען אמת וועגען די שעהנע מעשים פון דער טאכטער.

דער טאטע האט זיך אפגעזאגט פון

(פארזעצונג אויף פיידזש 3)

א פראצעס געגען „איקא" אינ'ם מאנטרע־אלער סופיריאר געריכט

(פארזעצונג)

א געוועזענער פארמער פון דער זא־נעגפעלד קאלאניע און דער דעפיוטי שע־ריף פון עסטעווא קאנטי זיינען שפעטער אויסגעהערט געווארען אלס עדות אין דעם הארן־איקא פראצעס וואס געהט אן פאר ריכטער קעמפבעל ליין אין סופעריאר גע־ריכט, אין מאנטרעאל.

מארים בילער, א געוועזענער פאר־מער האט דערצעהלט וועגען דעם וואס ער ווייסט בנוגע די טראגעדיע צווישען הארנ'ען און דער איקא.

דער ערדת האט מיט א טאג פריהער דערצעהלט, אז ווען הארן איז אנגעקומען אין זאנענפעלד איז ער פארפאהרען צו איהם אין הויף, און ווען זיי ביידע האב־בען געשמועסט, איז עלמאן צוגעקומען און געזאגט צו הארנ'ען: אט אזוי האבען מיר איינגעארדענט ביילערן מיט א דריי אהרינגען קאנטראקט און אן אפשען צו קויפען, און אזא קאנטראקט ווילען מיר געבען צו אייך.

ווען הארן איז געגאנגען אין האפערס הויז, וואו בעריש האט איהם גערופען אונ־טערצושרייבען דעם קאנטראקט האט איהם בילער באגלייט. דער ערדת איז געפרעגט געווארען: וואס דארט איז פארגעקומען?

האט דער ערדת דערצעהלט, אז דער קאנטראקט איז אונטערגעשריבען געווארען אין עס צימער און ער איז געווען אין היץ. ער האט דעריבער, בעריש'ן ניט געזעהן, אבער ער האט געהערט זיין שטימע. האט ער געהערט ווי הארן דאן זיך געבעטען ביי בעריש'ן דאס ער זאל איהם געבען דעם קאנטראקט אהיים צו ווייזען איהם אימי־צען וואס פארשטעהט עענגליש. דאס האט בעריש ענטזאגט — האט איהם הארן געפרעגט, אויב דאס איז דער קאנטראקט וואס ער האט אפגערעדט מיט עלמאנען, האט איהם בעריש געזאגט, אז ער ווייסט ניט פון עלמאנען, אז ער קאן בלויז בעל־קינען, און אז דאס איז דער קאנטראקט וואס בעלקען האט געשיקט.

ווען לאיער פיליפס האט גענומען בי־לערן אויפ'ן רייזע פארהער האט ער איהם נעשטעלט א רייהע פראגען דורך וועלכע ער האט געציעלט ארויסברענגען, אז דער ערדת האט געוויסע פערזענליכע קריוודעס געגען דער איקא.

ענטפערענדיג אויף די פראגען פון

(פארזעצונג אויף פיידזש 3)

צעהלט, אז דעם 29־טען יאנואר 1929 איז ער "ארויסגעשטופט" געווארען פון זיין פארם, און אז ער האט "קליימס" גע־גען דער איקא. ווען הארן האט אין אקטאר בער 1929 זיך געטראפען מיט די "איקא" דירעקטארען אין מאנטרעאל, און פאר זיי פארגעבראכט זיינע טענות, איז ער אויך אויך געווען אנוועזענד, און זיך באקלאגט פאר די דירעקטארען וועגען דער באר־האנדלונג וואס ער האט געקראגען.

—האט איהר זיי געסטראשעט מיט געריכטליכע שריט?" האט מר. פיליפס געפרעגט און דער ערדת האט געענטפערט, אז ניין. אז ער האט בלויז אפעלירט און זיי געזאגט, אז ער האט א ווייב און דריי קינדער. און אז אויב 'מען האט ביי איהם צוגענומען דאס געלד, זאלען זיי שוין בע־סער נעמהען זיין לעבען."

מר. פיליפס האט פארגעבראכט א דאקומענט, אטירט דעם 14־טען דעצ. 1928 לויט וועלכען דער ערדת האט גע־קראגען פון דער איקא 235 דאלאר און "פול סעטעלמענט". בעת ער איז אראונטער פון פארם. דער ערדת האט אנערקענט די אונטערשריפט אויס'ן דאקומענט. אבער ער האט ניט געזאגט אז ער האט ניט געוואוסט דאס דערמיט זאגט ער זיך אויך אפ פון די 400 דאלאר וואס ער האט איינגעצאהלט ביי איבערנעהמען דעם פארם.

ווען בילער איז אריין אין "וויטנעס באקס" האט ער געזאגט, אז ער איז א גוטער פארמערן וואס האט זינט זיינע יונ־גע יאהרען זיך אפגעגעבען מיט ערד אר־בייט אין גאליציע. מר. פיליפס האט איהם געבעטען דערצעהלען ווי עס איז איהם גענאנגען אין די צוויי יאהר א האלב יאהר וואס ער איז געווען אויף דער איקא פארם.

דער ערדת האט דערצעהלט, אז אנ־קומענדיג אין זומער 1926 האט ער גע־טראפען אויפ'ן פארם תבואה וואס דער פריהערדיגער פארמער, דזשאהנסאן האט פארזייט. ער האט דערפון געדראשען 2262 בושעל. דערפון האט ער געגעבען 1000 בושעל צו דער איקא. און פון די דאזיגע טויזענט בושעל האט איהם די אר־קא צוריקגעגעבען 200 בושעל פאר זרעיה, אבער דערפאר האט ער בעראפט געבען דער איקא א העלפט פון שניט.

אין 1927 האט ער געוויס אליין און ארויסגעקראגען 520 בושעל, און דערפון געדארפט געבען 5 לאודס צו דער איקא, האט ער געגעבען 4 לאודס ווייץ און איין לאוד גערשטען.

נאכהער איז געקומען נאך אן ערגע־רער יאהר — האט דער ערדת פארטיג־זעצט — מען האט ארונטערגענומען בלויז 400 בושעל. דערפון האט האפער צוגענו־מען 200 בושעל פאר שולדען וואס עס האט איהם געקומט, און די איקא האט גארניט געקראגען. "עס איז געווען א שלעכט יאהר. די איקא האט גארניש גע־האט אן איך האב גארניש געהאט" — האט דער ערדת ערקלערהרט.

"אין איהר זאגט אז איהר זייט גע־ווען א גוטער פארמער!" האט איהם דער איקא לאיער אויפגעוואָרפען, און געפרעגט פארוואס ביי דזשאהנסאנען האט געוואק־סען איבער 2 טויזענט בושעל און ביי איהם אזוי וועניג.

דער ערדת האט געענטפערט אז דער פארמער האט ניט געגעבען א לענגערע ער־קלערונג, ווענדט זיך אן די וועטערען.

אויב די וועטערען זיינען גינסטיג פאר א פריהצייטיגען ווייץ שניט, דאן ווערט דער וויילדער האבען פארניכטעט פונ'ם ווייץ. אבער אויב דער האבער וואקסט אויף פרוי־הער, דאן הרג'עט אוועקדער וויילדער האָ־בער דעם ווייץ.

עס איז נאכהער געקומען צו רייד וועגען דעם לויב ברעיף וואס דער פאר־מער פאראיין האט געשריבען צו דער איי־קא אין יאנואר 1928 און דער ערדת איז געפרעגט געווארען וואס איז געווען דאן זיי שטעלונג צום ברעיף. ער האט ער־קלערהרט אז צוערשט איז ער געווען געגען שרייבען דעם לויב בריעף. ער האט אפילו איבערגעגעבען א רעדע וואס ער האט דאן געהאלטען פאר די פארמערס. אין וועלך כער ער האט ארויסגעבראכט אז ווערליג די אדמיניסטראטארען האבען געהאנדעלט מיט איהם פארדיענען זיי ניט קיין לויב בריעף. אבער נאכדעם ווי הארן און מאיר האפער האבען געערדט. און געזאגט. אז פון היינט און ווייטער וועט שוין אלעס צוגעהן בעסער. האט ער געקלערהרט, "וואס האב איך צו פארלירען אז איך וועל אונ־טערשריבען", און ער האט אונטערגע־שריבען.

עס איז געקומען צו רייד וועגען הארנס צוזאמענטרעפען זיך מיט'ן ערדת אין טאראנטא. בעת הארן איז געפאהרען אין דער וועסט אנקלאגען בעלקינען און בעריש'ן אין קרימינעלען געריכט פון עס־מעוואן. דער ערדת האט פארזיכערט, אז ער האט ניט געוואוסט דאס הארן אהיהנצו צוליעב קרימינעלע עקשאנס, הארן האט איהם געזאגט אז ער פארט "ווי־כען גערעכטיגקייט".

""האט איהר אונטערגעשריבען אן אפידייוויט אין טאראנטא?" האט איהם מר. פיליפס געפרעגט, און דער ערדת האט דערצעהלט, אז הארן האט איהם געזאגט אז ער פארט "ווי־כען גערעכטיגקייט".

""האט איהר אונטערגעשריבען אן אפידייוויט אין טאראנטא?" האט איהם מר. פיליפס געפרעגט, און דער ערדת האט דערצעהלט, אז הארן האט איהם געזאגט אז ער פארט "ווי־כען גערעכטיגקייט".

אין דער ערדת האט געגעבען א פאפיר און דערביי געשוואוירען קיין א תנ"ך מיט א היטער אויפ'ן קאפ. אבער ער גערעכנט ניט, אויב דאס איז געווען א דאקומענט אין ענגליש אדער אין אידיש.

אן אפידייוויט מיט דעם ערדת אונ־טערשריפט איז "געפיילט" געווארען. אין דעם לעצטען פארארגאר פון אפידייוויט וועגען דער באראבארישע האנדלונגען פון די איקא אדמיניסטראטא־רען, און עס ווערט אויסגעדריקט די האפ־נונג, אז די שולדיגע קריגען זייער פארדיענטע שטראף.

אויף דער פראגע צו וואס מען האט איהם געהייסען אויסמאכען, דעם דאקו־מענט האט דער ערדת געענטפערט, אז מר. סינגער האט זיך געוואלט באוואהרען מיט איהם ער זאל ניט דירעקט אנדערש ווען עס וועט קומען צו די פראצעסען.

ניט קוקענדיג וואס גוליאם גלין, דער דעפיוטי שעריף פון עסטעוואן, איז אן ערדת פאר דער פארטיידיגונג, פון דעסטוועגען האט מען איהם אויסגעהערט אויידער די איקא אדמיניסטראטא־רען, און עס ווערט אויסגעדריקט די האפ־נונג, אז די שולדיגע קריגען זייער פארדיענטע שטראף.

אויף דער פראגע צו וואס מען האט איהם געהייסען אויסמאכען, דעם דאקו־מענט האט דער ערדת געענטפערט, אז מר. סינגער האט זיך געוואלט באוואהרען מיט איהם ער זאל ניט דירעקט אנדערש ווען עס וועט קומען צו די פראצעסען.

""האט איהר אונטערגעשריבען אן אפידייוויט אין טאראנטא?" האט איהם מר. פיליפס געפרעגט, און דער ערדת האט דערצעהלט, אז הארן האט איהם געזאגט אז ער פארט "ווי־כען גערעכטיגקייט".

דער ערדת האט געגעבען א פאפיר און דערביי געשוואוירען קיין א תנ"ך מיט א היטער אויפ'ן קאפ. אבער ער גערעכנט ניט, אויב דאס איז געווען א דאקומענט אין ענגליש אדער אין אידיש.

אן אפידייוויט מיט דעם ערדת אונ־טערשריפט איז "געפיילט" געווארען. אין דעם לעצטען פארארגאר פון אפידייוויט וועגען דער באראבארישע האנדלונגען פון די איקא אדמיניסטראטא־רען, און עס ווערט אויסגעדריקט די האפ־נונג, אז די שולדיגע קריגען זייער פארדיענטע שטראף.

אויף דער פראגע צו וואס מען האט איהם געהייסען אויסמאכען, דעם דאקו־מענט האט דער ערדת געענטפערט, אז מר. סינגער האט זיך געוואלט באוואהרען מיט איהם ער זאל ניט דירעקט אנדערש ווען עס וועט קומען צו די פראצעסען.

ניט קוקענדיג וואס גוליאם גלין, דער דעפיוטי שעריף פון עסטעוואן, איז אן ערדת פאר דער פארטיידיגונג, פון דעסטוועגען האט מען איהם אויסגעהערט אויידער די איקא אדמיניסטראטא־רען, און עס ווערט אויסגעדריקט די האפ־נונג, אז די שולדיגע קריגען זייער פארדיענטע שטראף.

ר. ל. קאלדער, פאר דער אנקלאגע האט געגענומען דעם ערדת אויפ'ן קרייץ פארהער, וועלענדיג ארויסברענגען אז דער ביילוף, וואס האט דורכגעפיהרט די "סי־זשערס" האט דאס געטאן אלס פארשטע־הער פון דער א'יקא" און ניט אין נאמען פון קענינ, ער האט אויך געוואלט ווייסען וואו־רום יורידישע דאקומענטען זיינען גע־נוצט געווארען וועגען דער אנקלאגונג. דאס האט ער געענטפערט אז דער ערדת האט געגעבען א לענגערע ער־קלערונג, ווענדט זיך אן די וועטערען.

אויב די וועטערען זיינען גינסטיג פאר א פריהצייטיגען ווייץ שניט, דאן ווערט דער וויילדער האבען פארניכטעט פונ'ם ווייץ. אבער אויב דער האבער וואקסט אויף פרוי־הער, דאן הרג'עט אוועקדער וויילדער האָ־בער דעם ווייץ.

עס איז נאכהער געקומען צו רייד וועגען דעם לויב ברעיף וואס דער פאר־מער פאראיין האט געשריבען צו דער איי־קא אין יאנואר 1928 און דער ערדת איז געפרעגט געווארען וואס איז געווען דאן זיי שטעלונג צום ברעיף. ער האט ער־קלערהרט אז צוערשט איז ער געווען געגען שרייבען דעם לויב בריעף. ער האט אפילו איבערגעגעבען א רעדע וואס ער האט דאן געהאלטען פאר די פארמערס. אין וועלך כער ער האט ארויסגעבראכט אז ווערליג די אדמיניסטראטארען האבען געהאנדעלט מיט איהם פארדיענען זיי ניט קיין לויב בריעף. אבער נאכדעם ווי הארן און מאיר האפער האבען געערדט. און געזאגט. אז פון היינט און ווייטער וועט שוין אלעס צוגעהן בעסער. האט ער געקלערהרט, "וואס האב איך צו פארלירען אז איך וועל אונ־טערשריבען", און ער האט אונטערגע־שריבען.

עס איז געקומען צו רייד וועגען הארנס צוזאמענטרעפען זיך מיט'ן ערדת אין טאראנטא. בעת הארן איז געפאהרען אין דער וועסט אנקלאגען בעלקינען און בעריש'ן אין ק